

cem eradite docuit Iulianus martyr (Apolog. 2): Considerate, ait, omnia, quae in mundo sunt, an sine hoc signo crucis gubernentur, aut possint prebere sui usum. Mare enim non scinditur, nisi trophaeum intat, quod malus appellatur, calvum in nati mandat, terra non aratur sine eo, fossore non absolvitur, nec alii item operari mechanici, nisi per instrumenta, quae formam hanc referant. Similia tradunt d. Ambrosius (Iona tertio, serm. quinquagesimo sexto), et Origenes (homilia 8. in diversis): quibus addo Architectos, proutquam ad erigendum aedificium aliquod normam adhibeant, prius solitos in charta, vel tabula cruceum depingere, quae velut basis, et fundamentum exemplaris extruenda domus existat. Chirurgo etiam, cum putrida ulcera ferro aperitur, in formam crucis, et quod id iuxta medicinae documenta utile valde sit, illa plerumque aperire observari. Quid plura? Statera, qua res ponderantur, crucis formam, et effigiem habet; unde ipsa crux ab Ecclesia, statera, unde nostrae redemptionis pretium pendit, vocatur:

Beata, cuius brachis
Saecli pependit pretium:
Statera facta corporis
Praedamque tulit tartari;

quae verba elucidans divus Bernardus, his, quae sequuntur, mirifice illustravit: *Cruce facta est statera corporis Christi, quod est Ecclesia. Appensa sunt cum ipso peccata, quae commisimus; ipse erat innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus, et excelsior caelis conversatio eius: et quoniam talis, ac tantus tam indigna dignatus est in cruce pati, praeponderare coepit calamitas, cum adhuc tamen in cruce erectus staret; vacillare videbatur statera, nec plane cognoscebatur, quo cadere deberet; inclinatio tamen copite emisit spiritum, ut calamitas praeponderando caderet, et quasi arena maris gravior appareret: haec ille. Unde non immerito unusquisque nostrum usurpare potest illud (Iob 6): Utinam appenderentur peccata mea in statera, scilicet crucis, et calamitas mea, indest passio Christi, quae mea est ex dono illius, quasi arena maris, haec gravior appareret. Denique, tametsi quidpiam humile dicere videar, ita crucis figura ad humanos usus utilis est, ut ipsae etiam feminae, si quae implicata fila explicare velint, transversis lignis in modum crucis soleant. Quod quam magni momenti sit, crucis figura ad humanos usus, tam nautis, quam agricultoribus, eleganti stylo prosequens d. Ambrosius (de Cruce Christi tom. 5) dixit: Grande est crucis sacramentum; et si intelligimus, per hoc signum etiam mundus ipso salvetur, nam cum a nautis scinditur mare, prius ab ipsis arbor erigitur, velum distenditur, ut cruce, Domini facta, aquarum fluentia rumpantur, et hoc securi signo portum salutis petunt, periculum mortis evadunt: figura enim sacramenti quaedam, est velum suspensum in arbore, quasi Christus sit exaltatus in cruce; atque ideo confidentia de mysterio veniente, homines ventorum procellas negligunt, peregrinationis rota suscipiunt. Sicut autem Ec-*

clesia sine cruce stare non potest, ita et sine arbore nautis infirma est: statim enim diabolus inquietat, et illum ventus alitit; ut ubi signum crucis erigitur, statim et diabolus inquietus repellitur, et ventorum procella sopitur. Sed et bonus agricola, cum parat terrae solum vertere, et vitae alimenta perquirere, non nisi per signum crucis id facere conatur: dum enim aratro dentale subicit, affigit aures, sticam inserit, figuram crucis imitatur: compactio enim ipsa, similitudo quaedam est dominicae Passionis. Hoc igitur dominico signo scinditur mare, terra colitur, coelum regitur, homines conservantur: atque ex his omnibus non obscure constat, quam nulla, tam natura, quam arte confecta cruceum Christi praeseferant; cui sit honor, et gloria in saecula saeculorum. Amen.

HOMILIA XXV.

Adducuntur figurae omnes, quae sacra eloquia de cruce dominica prodiderunt, varisque sanctorum Patrum eruditione illustrantur, ac locupletantur.

Quamvis Deus Optimus Maximus tanquam auctor naturae in rebus naturalibus Christi Domini cruceum delineaverit, ut haecque vidimus, tanquam auctor tamen supernaturalis, altius, et excellentius non solum figuram, sed et praestantiam eius, ac miram virtutem, multifariam, multisque modis in sacris literis praesignari et adumbrari voluit, ut ex illis mira crucis dignitas magis effulgeat, et fides eius Christianorum animis tenacius in dies inhaerescat: nam ut egregie observavit Tertullianus (lib. 3. contra Marcionem): Quanto sacramentum crucis creditur difficilius, et scandalo magis expositum, tanto magis oportuit per varias adumbrari figuras, ut sic credibilis redderetur; et, ut ibidem dixit Tertullianus, difficultas intellectus, gratiam Dei quaereret. Quam rem, ut altius repetamus, et quod fieri potest, divina aura nobis favente, nihil quod in hoc genere argumenti desiderari possit, nos praereat, a ligno vitae extordiamur, quod primam omnium crucis figuram extulisse arbitror. Unde divus Ioannes Damascenus (Ordoctozae fidei l. 4. c. 10) dixit: Pretiosam cruceum praefigurovit vitae lignum, quod in Paradiso plantatum est a Deo; nam postea quam per lignum mors, oportebat per lignum donari vitam, et resurrectionem. Idem docet sanctus Clemens Alexandrinus (lib. 2. Paedag.), sanctus Anasias Synaita (Anag. contemp. lib. 5), sanctus Cyrillus Alexandrinus, sive Iodocus, ut alii putant (l. 8. super Ioannem cap. 17), Beda (in e. 24. Iob.). In quo autem, si roges, lignum illud vitae crucis alterum, respondeo in multis. Primo in eo, quod sicut arboris vitae unicum solum fuit Individuum, ut tradunt Abulensis (c. 13. Gen. q. 163), Pererius (l. 3. in Gen. q. 2), et Palatinus (in 2. dis. 19.), ita arbor crucis quae patibulum extulit Christo Domino, unica fuit, Ec-

clesia canente: *Arbor una nobilis*. Secundo, quia sicut arbor vitae consistit erat in medio Paradisi, iuxta illud: *Produxit Dominus lignum vitae in medio Paradisi*, ita arbor crucis in medio Orbis censetur fuisse plantata, ut regius Vales coecili (Psal. 37): *Operatus est salutem in medio terrae*; salutem autem non alibi operatus est, quam ex arbore crucis pendens. Tertio, quia sicut arbor illa dicebatur lignum vitae, vel, ut fons Hebraicus habet, lignum vitae, eo quod bifariam vitam conservaret, et ut alimentum, et ut medicina; vel, quod non soli Adae, sed cunctae eius posteritati vitam impertiret, ita crucis arbor potiori iure lignum vitae nuncupari meretur: tum quia fructum nobis germinavit, cuius substantia, velut alimentum pasceretur, et nutrimur: et cuius sanguinis succo, tanquam praesentissimo antidoto, ac probatissima medicina spiritalia nostra vulnera curantur: tum quia non solum Christo Domino vitam corporis salutem, sed et toti soboli, et posteritati filiorum eius peperit. Quarto, quia sicut arbor vitae comedenti de fructu eius perfectam immortalitatem praestabat, ut tradit cardinalis Bellarminus de statu innocentiae agens, vel ut sanctus Thomas (1. p. q. 97. a. 4) docet, secutus divum Augustinum in permultis locis, cui gravissimi Doctores adhaerent, vitam producebat in longissimum tempus, ita crucis arbor non solum vitam longam, miram eius virtutem degustantibus, sed vitam aeternam tribuit. Quinto, quia sicut virtus illa mirabilis ad conservandam vitam ab omni infirmitate indemnem, quae arbori vitae inerat, non erat ei naturalis, seu ab eius natura profuens, sed miraculose a Deo tanquam auctore supernaturali divinuit ei indita, ut tradunt divus Augustinus (lib. 14. de Civ. c. 26. de Civ. 6. de gen. c. 5. et lib. 8. c. 5. et lib. 13. de Civ. Dei), Theodoretus (q. 26. in Genes.), venerabilis Beda, cardinalis Bellarminus (lib. de gratia primi hominis c. 15), scholasticus Theologi cum d. Bonaventura. Unde eruditus auctor Iacobus Sarugensis (orat. de eiecto Adamo ex paradiso), dixit: *Arbor illa vitam allaturam fuerat immortalem, propterea quod mysterium Christi in illa lateret, ac proinde occulta quadam officina ipsius fructus polleat, cum Christus vita sit. Non dissimiliter mirabilis virtus arboris crucis ad vincendos hostes, ad profligandum daemones, ad praeservandum a malis, ad sanandum ab infirmitatibus, tam corporis, quam animae, necnon ad coelestem, et immortalem vitam impertientem, non quidem erat ei naturaliter congenita, sed a Christo Domino gratiae et vitae auctore supernaturaliter communicata. Sexto tandem, quia sicut lignum vitae positum erat iuxta lignum scientiae boni, et mali, ut auctor est eruditissimus Malvenda (lib. de parad. vol. cap. 73), ita divina providentia factum est, ut lignum crucis iuxta duo latronum ligna fixum esset, quorum alterum, lignum scilicet boni latronis, lignum scientiae boni appellaverim, cum ab eo pendens Christum Dominum confessus, Paradisum ab eo obtinuerit: hodie mecum eris in paradiso; alterum vero, lignum scilicet, ex quo pendebat impoenitens latro, li-*

gnum scientiae mali merito nuncupaverim, cum propter duritiam coedis illius in profundum inferni barathrum fuerit delatus.

Secundam dominicae crucis figuram praestulit instrumentum, quo Cain fratrem suum Abel occidit in agro, ut (lib. Gen.) legitimus. Licet enim divus Chrysostomus (in Gen. c. 4) dicat, illud fuisse gladium, quod et sensit d. Isidorus Hyspalsensis (de vit. et mor. sanct.); alii tamen, ut tradit Iacobus Bosius, difficile sibi suadentes, in primordio illius temporis gladii usum iam viguisse, lignum autem instrumentum fuisse, quo Cain fratrem suum iniecit. Quidquid tamen sit de hoc, omnes fere Patres, praecipue d. Gregorius (lib. 29. Mor. c. 16), s. Ambrosius (de Abel, et Cain lib. 1. c. 2), et Isidorus Clarius (in episto. ad Heb. c. 12), unanimi consensu doceant, mortem Abelis indubitalam esse figuram mortis Christi in cruce: et merito quidem: nam si Abel iustus, Christus iustissimus, immo et ipse auctor iustitiae; si Abel pastor ovium, Christus Pastor animarum (Ioa. 10): *Ego sum pastor bonus*: si Abelis munera grata fuerant Deo, Christi oblatio tam fuit Deo Patri grata, ut eius munere genus humanum ei reconciliaverit: Abel obtulit oves, Christus seipsum, qui tanquam ovis ad occisionem ductus est; Abel pro invidia occisus est a fratre, Christus per invidiam a fratre suo populo Iudaeorum in mortem traditus fuit: invidia enim livore sauci dicebant (Iob. 11): *Quid facimus, quia hic homo nulla signa facit?* Abel occisus est in agro, Christus extra portam passus est, ut ait Paulus, in agro montis Calvarii: et si Abel, ut ait idem Apostolus, uberiorem hostiam obtulit, quam Cain, certe Christus seipsum in ara crucis immolans, pinguiorem, et uberiorem hostiam obtulit, quam fuerint omnia veteris legis sacrificia: quod si Cain interrogatus a Domino de patre suo, respondit se nescire, dicens: *Nescio, nunquid custos fratris mei ego? idem prorsus, ut acute observavit s. Augustinus (lib. contr. Faust. Manich. lib. 12. c. 10), respondet modo Iudaeus, a quo si de Christo quaeras, contumaciter ait: nescio illum, nunquid ego custos eius sum? ac laudem si sanguis Abel clamabat de terra, vindictam fratris postulans, certe Christi sanguis ad interpellandum pro nobis de terra clamat ad Patrem, ut ait Apostolus, veniam nobis implorans.*

Tertiam crucis figuram gessit eiusdem libro Genesis ligna arca Noe, ut adnotatur s. Iulianus martyr (in dial. cum Triphon.), s. Ambrosius (in Luc. 3. de his, qui myster. init. c. 3. et de vocat. gentium c. 4), s. Isidorus Hyspalsensis (sup. Gen. cap. 6. et 7), d. Cyrillus (in Ioa. lib. 8. c. 17), Clemens Alexandrinus, d. Augustinus, Chrysostomus, Rupertus, et his antiquior Origenes dicens: *Volens igitur Deus abluere, et mundare quod immundum erat, inundans diluvium misit in terram, et sanctum Noe in arcam iussit ascendere; qui postea iam recedente diluvio, coram dominis prius, qui cum non reverteretur, misit et columbam, quam tamen cum ramo olivae legitimus revertisse. Si ergo vides aquam, vides lignum, vides coram, et columbam aspicias, iam credo quod de mysterio non*

Genes.), necnon Clemens Alexandrinus (*lib. 3. paedag. c. 10*), qui paucis verbis, subobscuris tamen, figuram hanc illustravit, dicens: *Jacob autem pascebat oves Laban, quae relictae fuerant, regale habens signum, virgam styraciam, quae per lignum meditabatur, naturam mutare in melius. Difficultate horum verborum tantam esse agnovit Gentianus Hervetus Commentator D. Clementis, ut sensum eorum se ignorare ingenuè fateretur. In eo tamen praecipue haerebat, quod nullibi, ut ipse ait, legatur, virgam Iacobi fuisse styraciam. Verum in hoc secundo aperte fallitur, quia non solum Beda (*in quaest. sup. Genes.*), et d. Ambrosius (*de Iac. et vit. beat. lib. 2. c. 4*) testantur illam fuisse styraciam, sed et Septuaginta Interpretes id ipsum docuerunt (*super cap. 32. Genes.*). Quoad primum vero, quod Hervetus ait de difficultate illorum verborum, assentior ei; aptior tamen, et germanior sensus illorum mihi videtur esse allegoricus; ita tamen, ut non legatur, quae, sed qui per lignum, typographorum enim errore forsitan est quae pro qui; vel, si legendum sit quae, consequenter dicendum perinde esse, quae per lignum meditabatur, ac si diceret, quae per lignum meditari faciebat. Hoc ergo supposito, per Iacobum Christum intelligitur, per virgam crux, quam ipse, ut princeps pastorem, gessit, quae proinde regale signum, instar sceptri, ei erat. Hic ergo pastorem princeps, non secus ac Iacob, qui per virgas diversis coloribus distinctas agnos procreandos mutabat in melius, dum variis coloribus decorati prodebat, ita Christus per lignum crucis purpureo eius sanguine decoloratum, humanam naturam, dum a diaboli servitute in Christianam libertatem redigebat, in melius commutabat: quam intelligentiam verba d. Ambrosii praecitato loco mihi obscure indicare videntur: *Quasi mercenarius ingreditur iustus, et rector quaesitum gregem multarum, praestantissimamque virtutum splendore fulgentem, evangelicae praedicationis ministerio colligebat, ut potaturis ovis virgam styraciam, et nucinam, et de platano proponeret in canalicibus, quo concipientes beatissimae Trinitatis praefigurata mysteria, hanc quaquam decolores foetus, yphae mentis conceptione formarent. Verum ad baculum, seu virgam styraciam rediens, apte satis illa Dominicae cruce praesignabatur: nam sicut styrax suavissimum odore fragrat, iuxta illud Plinii: *Eae Syria revehant styracem acri odore in facis abigentes, suorum fastidium; pariterque vim habet ad venefica animalia propulsanda, ut et ipse Plinius ibidem tradit, dum ait: Eundem ad serpentes fugandos urunt in odoriferis sylvis frequentissimos. Ita Christus Dominus per lignum crucis, ac per suavissimum eius odorem daemonicus serpentes ab incella huius mundi sylva foras abiecit, et fugavit, iuxta illud (Joan. 12): *Nunc princeps huius mundi eiecitur foras. Hanc eandem styracis significationem expressit verbum probat (praec. loco) d. Ambrosius, dum dicit: Per styracem significatur incensum, et sacrificium respertinum, quod Deo Patri defertur in Psalmo.****

Nonnam figuram praecedenti non dissimilem

adiungo, virgam scilicet Moysis, per quam tam in seipsa, quam per eius effectus dominicam cruce praesignari elegantè cecinit in haec carmina celebris ille Arator poeta:

Quam bene vox Pauli cecinit praecpta lavari,
Perificans antiqua nova, nec epistola cessat;
Haec iterare docens Patres baptismate nostrum
In rubro falsere freto sub nomine Mosis;
Per legem, cum petra simul sequebatur enfes.
Consule signa maris, quae mystica dona susurrant,
Temporibus ventura crucis, cum sanguine Iesus
Tinxit aquas, laterisque uxo de vulnere fluxit;
Quod vitae tria dona daret, rabor aequoris ille
Causa futura fuit, sic conditor abluat omnes.
Sic emit: hic prelii color est in gurgite ponti,
Apparentque vado miracula debita ligno.

Verum et Patres hanc eandem virgae Moysis figuram variis modis diligenter illustrasse reperio: in primis enim, praeter d. Cyrillum Alexandrinum (*in Ioan. lib. 8. c. 7*), et sanctum Chrysostomum, d. Augustinus in perisurge locis illius meminit: nam (*in tractatu vigesimo sexto, et vigesimo octavo in Ioannem*) putat, virgam Moysis, bis petram praecipientem, cruceam adumbrasse, dum ait: *Gemina percussio duo ligna crucis significat. Unde Severinus Cabalarum Episcopus, interrogans, cur semel, et iterum percussa fuit petra, respondit; Ut crucis imaginem designet; hoc agit, percussit semel, et alit, sed non eodem modo, sed ita, ut formam crucis describeret, ut natura etiam inanimata crucis formam veneraretur; haec enim ille. Nec tum temporis solum crucis signo usus est Moyses, sed etiam cum mare virga percussit, ut praeter auctoritatem Appiarii tradit d. Damascenus (*lib. 4. c. 12*), in haec verba dicens: *Virga Mosayca in similitudine crucis mare percussit, et salvavit Israel, Pharaonem autem submersit; immo d. Augustinus (de tempo. ser. 90. et 101) inquit: Nullum Moyses signum sive crucis sacramentum peregit; latus tamen (de cathed. tract. 4. c. 3. in fine) in hunc modum loquitur: *Moyses figuram habuit Christi Domini, quoniam dux fuit populi. In virga agnoscebat cruceam, in mari rubro agnoscebat baptismum Christi sanguine purpuratum; per regem Aegyptiorum, populosque eius auctorem peccatorum, diabolum, cum omnibus ministris eius. Sacril diabolus, quando nos videt per aquam baptismi a sua opprobria liberari. Ecce clamat ad Moysen vestrum Dominum Christum, ut virga crucis percussit mare baptismi. Revertatur aqua, et operiet Aegyptios: ut quemadmodum nullus remansit Aegyptiorum, nihil remanet etiam vestrorum peccatorum; totum mundet, qui totum fecit, reparat perditam, qui creavit omnia integra, extinguit Pharaonem diabolum mortis auctorem, et suum populum liberet per aquam salutarem.***

Idem etiam Augustinus (ser. 86. de tempore) dicit: *Virga illa, fratres charissimi, crucis mysterium praeferebat: sicut enim per virgam Aegyptus decem plagis percussit, et per crucem totus mundus humiliatur, et vincitur: et sicut Pharaon, et populus eius per virga sacramentum affligitur, ut ad seriendum Deo dimittat populum Iudaeorum: ita et diabolus, et angeli eius per crucis mysterium fatigantur, et*

premutur, ut a Dei servitio recocare non possint populum Christianum: baculus d. Augustinus quibus non dissimilia scripsit venerab. Beda (*in Ecod. c. 18*), dum ait: *Percussit virga Moyses aquam, et transferunt filii Israel. Rubrum mare significat baptismum Christi sanguine consecratum: virga autem, qua mare tangitur, crux Christi est, quam per baptismum accipimus: Consepulti enim sumus cum illo per baptismum. Inimici sequentes cum Rege, qui a tergo moriuntur, praetera peccata sunt, quae adveniunt, et diaboli in spirituali lavaero, idest baptismo, suffocantur.*

Adde sanctum Maccharium dicentem: *Virga Moysis duplicem gerebat imaginem: nam hostes non occurreret ut serpens mordens, et eneas; ac Israelitis erat vice baculi, quo nitentur; sed etiam verum lignum crucis, quod est Christus, hostiam quidem spirituum nequitiae mors est, animarum vero nostrarum baculus, tuta sedes, et vita, in qua quiescunt. Siquidem ante figuram fuerunt, ut umbrae, quam haec res verae, quia cultus antiquus est umbra, et imago cultus praesentis.*

Sed et Cosmas Hierosolymitanus aliud singulare tradit de virga Moysis in haec verba: *Crucem figurans Moyses in recto, baculo rubrum mare dissecuit, Israeli pedibus eunti: hoc autem converteret Pharaonem curribus pulsans invenit, in latitudine describens inexcitabile telum; iteo Christo canamus Deo nostro, quoniam glorificatus est.*

Nec solum hoc notavit hic celebris auctor, sed et antiqui Hebraeorum magistri; nam Rabbini Isaac Abarbanel (*in exposit. super Pentateuchum*) dixit: *Eccc autem, quod virga in manu eius erat ad convertendum illam versus quatuor ventos: nam ducit, ac retrahit, elevat, et remittebat, scilicet ut plaga isto, nemp calicem, foret per omnem locum. Moyses ergo cum virgam vertebat versus quatuor ventos, opus certe erat signum crucis efformare. Atque huc etiam facit, quod reperi in antiquissimo libro Bibliothecae Vatic. Hebraeo idiomate manuscripto, ubi habentur haec verba in latinum sermonem fideliter translata: *Virgam hanc capies in manu tua, cum qua facies signa; accentus desuper ostendunt aliam virgam, quae non est ista, hic est Messias, qui vocatur se: Virgam virtutis tuae emittit Dominus ex Sion: hoc significat virgam hanc, idest Messiam, et ostendit futuram dicens, cum qua facies signa; haec dictio signa habet accentum supra, indicat autem miracula futura diebus Messiae, iuxta illud Isaiae capite trigesimo tertio: tunc aperientur oculi coecorum.**

Decimam crucis figuram gessit agnus paschalis vere transfusus, iuxta gravissimorum Patrum sententiam: sanctus enim Iustinus martyr (*in dial. cum Triph. iudaeo*) inquit: *Agnus namque assus, in figuram crucis similem conformatus, ad ignem torretur: nam veru unum ab infinis partibus ad caput usque adactum praefigitur, et aliud rursum secundum scapulas, ad quod suspenduntur manus agni; haec ille, ad quae alludens d. Cyprianus (*de Coena Domini*), sapienter dixit: *Fineu legalibus caerenonensis inpositurus Dominus, parari sibi voluit Pascha,**

et ex consuetudine legis ea quaeri, quae sollemnitas exigebat, agnum assum, panes azymos, et lactucas agrestes. Non oportet esse fermentarios novi testamenti ministros; puras, sincerisque mentes sanctum quaerit convivium. In veri crucis boni odoris assatio omnem eademque carnalium sensuum eruditionem, et inebret, solidetque mentis affectus.

Undecimam figuram tradunt alii Patres, columnam illam, quae antecedebat filios Israeli, cum irent per desertum, ut habetur in Exodo: *Nunquam defuit columna nubis per diem, neque columna ignis per noctem coram populo. Hi sunt sanctus Clemens Alexandrinus (stromat. lib. 1. c. 13), et s. Chrysostomus. Ille ait: *Quin etiam ignis ille, qui columnae erat similis, et ignis ille, qui ingrediebatur per loca invia, et ad quae non patebat aditus, est symbolon, ac signum sanctae lae, quae transit per terram, et in coelum rursum recurrit per lignum, per quam etiam datum est nobis per intelligentiam.**

Sanctus etiam Chrysostomus (*ser. de Moysa*) hoc idem confirmat his verbis: *Super cruceam habe ante oculos tuos radiantem, et purus a peccatis per id tempus abbas: nam sicut columna nubis, figura nostrae crucis, Hebraeorum multitudinem protegebat, ne quid mali ab Aegyptiis paterentur: ita et crux ante oculos visae omnium statim abigit malam voluptatem: haec enim salus est animae, solummodo concupiscentiarum salubre antidotum.*

Idem (*libro de continentia Ioseph*) ait: *Sicut columna nubis figura nostrae crucis, Hebraeorum multitudinem protegebat, ne quid mali ab Aegyptiis paterentur, ita crux ante oculos visae, omnium statim abigit malam voluptatem.*

Ac tandem d. Gregorius Nazianzenus (*de ex. ter. ho. utilit.*) inquit: *Ego autem, relicta omnibus rebus, cruceam unam habeo, quae tanquam clarissima quaedam columna vitae meae praefluat.*

Duodecimam figuram desumo ex ligno, quod Moyses immisit in aquas Marath, ut illas dulces redderet, quod Rabbi Salomon, teste Abulensi, putat fuisse Adelpum, cuius figurae innumeri Patres meminere; praecipue tamen d. Prosper (*de praede. p. 1. c. 28*), dum ait: *Christianam, statim ut amarum passionis poculum libere, ligni, et crucis dulcedine, omni amaritudine liberandum. Origenes (in Hierem. c. 12. ho. 8) deinde eandem figuram his verbis illustrat: *Sicut lignum, quod missum est in amarum aquam, fecit dulcem; sic lignum passionis Christi missum in doctrinam eius, fecit panem illius dulciorem. Ante enim, quam immitteretur lignum in panem eius, quando tantummodo panis erat, et non erat lignum, in universa terra non exierat sonus eius; postea vero, quam assumptis fortitudinem per lignum, tunc in universum orbem passionis eius disseminatus est sermo. In cuius figuram, et aqua in veteri testamento ad tactum ligni dulcis effecta est.**

Idem d. Ambrosius (*sup. Apoc. cap. 7*) aliter eandem explicat in haec verba: *Post transitum maris rubri venerunt in Marath, ubi aquas amaras invenerunt, quas libere non poterant, et ostendit Dominus Moysi lignum, quod cum misisset in aquas, in dulcedinem versae sunt. Per*

aquas amaras lea. Moysis designatur; per lignum autem passionem Christi, eo quod in ligno crucis completa fuerit, debemus intelligere. Populus igitur, qui ex Aegypto egressus est, aquas amaras invenit; quia legem acceperunt, quam implere non poterunt: sed gentibus ad fidem Christi venientibus amaritudo legis per passionem, et resurrectionem Christi in dulcedinem versa est, quae ab eis spiritualiter, non carnaliter intellecta est.

Ac tandem idem argumenti genus pertractans d. Augustinus, inquit (de temp. ser. 90): Ut ergo tibi posset aqua amara, ostendit Deus lignum, quod mittitur in eam, ut qui ex ea biberit, non moriatur, nec amaritudinem sentiat. Unde constat, quod si quis sine ligno vitae, id est sine mysterio crucis, sine fide Christi, sine intelligentia spirituali bibere voluerit, de legis litera, per amaritudinem moriatur. Haec sciens Paulus apostolus dicebat: quia litera occidit; hoc est aperte dicere; quia aqua amara occidit, si non per spiritum in dulcedinem convertatur. Lignum ergo in aquam mittitur, ut in dulcedinem commutetur. Verum est frater, tunc amaritudo ab aqua tollitur, quando crucis lignum baptismi sacramento coniungitur.

Et, ut paucis plures Doctores referam, variis modis tandem elucidant Theodoretus (in Eco. g. 26), s. Hieronymus (in Eccl. e. 47), s. Ioannes Chrysostomus, s. Iustinus martyr, necnon et Tertullianus.

Decimam tertiam crucis figuram assignant Patres, manus Moysis in sublimi elevatas, ut vinceret Israel contra Amalech: nam praeter sanctum Iustinum martyrem (in Dial. cum Triplice), sanctum Ioannem Damascenum (l. 4. orthod. fidei e. 12), sanctum Gregorium Nissenum (de vita Moysis), sanctum Ioannem Chrysostomum (orat. 2. de Trin.), sanctum Hieronymum, sanctum Augustinum (de Civit. Dei l. 4. cap. 15. et lib. 10. cap. 8. et de temp. ser. 93), necnon sanctum Cosmam episcopum Hierosolymitanum.

Id etiam disertis verbis docuerunt alii multi Patres, praesertim Iamen s. Cyrillus Alexandrinus, dum ait: Iesus crucis figuram, atque formam manibus extensis refertens Moyses superbum Amalech pugnam scientem, atque in populum Dei ductantem exercitum, oratione ad Deum facta rexit.

Sanctus Cyprianus in idem sic loquitur: Quod exemplum perseuerandi, et permanendi designatur in Exodo, ubi Moyses ad superandum Amalech, qui figuram portabat diaboli, in signo, et sacramento crucis, allecabat supinas manus. Nec vincere adversarium potuit, nisi postquam stabili in signo allecatis iugiter manibus perseveravit.

Addo sanctum Isidorum sic loquentem (in Eco. e. 25): Post haec Moyses ascendit in montem, et Iosue contra Amalech militat: tenet virgum Moyses, brachiatque sua in modum crucis extendit: sicque hostis, id est diaboli, viam coelestis patriae intercludere molienti, signo crucis Dominiacae superatur. Dum lecebat manus Moyses, vincitque Israel; rursus, si inclinasset, superabat Amalech: elevantis enim nobis auctores nostros ad coelum, rectores tenebrarum subii-

ciuntur; et contra remissis manibus, hoc est, terrenam conversationem sectantis hostis victor insequitur.

Ac tandem non praetermittam egregia verba d. Gregorii Nazianzeni (or. 2. de Pace): Haec si feceris, atque ita Aegypto excceris, nihil crede, nobis columna tibi die, ac nocte iter praemonstrabit, asperitas d. serit mileset, mare libi scindetur, Pharae aquis obruetur, panis pluvio instar fiet, petra scaturiet. Amalech opprimetur non armis tantum, sed etiam expensis Iustorum manibus, precationem simul atque insuperabilem crucis tropicaem signantibus.

Decimanquartam figuram valde singularem detego in unctione summi sacerdotis Hebraeorum: nam unctio illa in forma crucis fiebat, ut testatur antiquissimus Rabbini Isaac Abarhanel in expositione supra Pentateuchum, necnon liber Menachot truncatus. Sed extat aliud antiquius eiusdem rei testimonium in Talm. (tract. Cheret, e. 1), cuius verba haec sunt: Quoniam pacto ungebantur reges? respondit: Ungebantur, veluti corona circumcirca caput: sacerdos vero, veluti X stillabatque oleum super caput Aaron, et hinc inde in quatuor partes descendebat, veluti quatuor pretiosae guttae. Iterum quaerit: Quis sibi vult Ch? respondit: Rabbi Menascia, sicut figura: Chi, Graece X.

Persimile est, quod noster Calanus (lib. 2. e. 10) refert ex antiquissimis Hebraeis, benedictionem solitam fuisse dari in populo Dei in forma crucis, nominando sanctum Dei nomen, quatuor literarum: verba illius accipit: Haec autem benedictio cum nomine Dei, quatuor literarum, quae cum tribus digitis amborum palmarum erectis, et duobus depressis fiebat, ad designandam divinarum personarum trinitatem per ipsum nomen significatam, in Symeone iusto, qui Christum infantulum suscepit in utero, penitus defecit, ut Rabbi Moyses Maymonis filius in primo, et sexagesimo capitulo primae partis libri Moré attestatur his verbis: Ex quo mortuus est, Symeon iustus, cessaverunt fratres eius, sacerdotes scilicet, cum nomine Dei quatuor literarum populo benedicere; erant autem post ipsum cum nomine duodecim literarum benedicentes.

Decimaquinta Dominicae crucis figuram praeter Clementem Alexandrinum, et d. Augustinum, docuerunt me, palmitem esse cum uva, quem duo viri portaverunt in vecte, gravissimum, tres patres, Gregorius Nissenus (de vit. Moy.), s. Isidorus, et d. Ambrosius (ser. 72. de natal.): nam in primis s. Gregorius inquit: Racemus enim ex ligno dependens quisnam alius erit, quam is, qui in novissimis saeculis ex ligno pependit? cuius sanguis potus factus est credentibus salutaris? Moyses id aenigmatico nobis praedicente: Sanguinem enim, inquit, vas bibebat vinum: quae ex re salutaris Christi passio praenunciatur: haec ille. S. autem Ambrosius (ser. 72. de natal. s. Cypri.) ait: Sicut enim botrus rediditur vinum, prius in vinea quadam naturae erit suspenditur, ita et Christus redditurus vinum spirituale: martyrii, in cruce quadam providentia divinitatis aptatur. Ipse vitae botrus est, quem duo expiatorores illi, hoc est,

Iesus Nave, et Caleb filius Iophonae in phalanga ad filios Israel propriis humeris detulerunt; quod modum factum iam tunc praefigurabat adventum Domini Salvatoris. Nam botrus in phalanga suspensus, in cruce Christus appensus ostenditur: duo autem in phalanga, portantes uvam, duo populi demonstrantur, Christianus utique, et Iudaeus. Et sicut mos est portantium, unus praecedens, alter subsequens: ita prior Iudaeorum designatur populus, Christianorum secundus; et sicut antecedens, quod portat, non videt, et retrorsum idem semper habens quadam dorsi aversione contemnit; qui autem sequitur, semper id oculis perspicit, semper custodit obtutibus, semper corporis vicinalitate politur; ita ergo Iudaeus, et Christianus populus: Iudaeus enim prior est, Christum in lege portat, et retrorsum eum ponens, quadam dorsi aversione contemnit; unde ait Propheta: Obscurentur oculi eorum, ne videant, et dorsum eorum semper incurva. Christianus vero sequens populus, Christum semper oculis aspicit, semper custodit obtutibus, et quadam gradum suorum vicinalitate complectitur, et quanto eum ille populus praeco itinere post se relinquit, tanto eum tale directo cursu festinat attingere.

Uberius tamen sanctus Isidorus Hispal. (in numer. cap. 11) ad idem haec scripsit: Ille autem botrus uvae, quem in ligno de terra promissionis duo addezeret vectores, quid significat? botrus pendens e ligno utique Christus est, ex ligno crucis promissus gentibus de terra Genetricis Mariae secundum carnem, terrenae stirpis viticribus effusus. Duo bauli, qui sub onere botri illius incedebant, populus est uterque; cuius prior, Iudaeus caecus, et aversus, ignarus pendens gratiae, et pressus onere suspensi, qui subicitur iudicanti: qui vero posterior veniebat, populi Gentium gerebat figuram, qui credens, et Christum ante oculos habens, semper cum portans, videt, et quasi servus dominum, et discipulus magistrum sequitur; sicut ipse Dominus in Evangelio ait: Si quis vult venire post me, tollat crucem suam, et sequatur me. Hic est autem botrus, qui effusus in salutem nostram, vinum sanguinis sui crucis contractione profudit, atque expressum suae passionis calicem Ecclesiae propinavit.

Decimam sextam figuram aenei serpentis sagittis ab omnibus decantatum subitico; curabo tamen singularia quadam observatione digna adiungere, quae alii praeterierunt. Et quidem, colubrum illum a Moysse exallatum in altum modum, imaginem crucis gessisse perspicue docuit, qui ex illa crucifixus pependit dicens: Sicut exallavit Moyses serpentem in deserto, ita exallari oportet filium homines: quae verba Severinus Episcopus sapienter perpendens, acule satis in haec verba prorupit: Nonne credibilis erat, si dicesset Moyses: Si quis vestrum mortuus fuerit, coelum suspiciat, aut tabernaculum Dei, et salutem assequatur? Verum his illi posthabitis, crucis tantum imaginem statuit: cur autem haec feceris Moyses, qui populo dixerat; non facies tibi scriptile, neque confutite, neque similitudinem ullam earum rerum, quae sunt in coelo sursum, aut in terra deorsum; dic, obsecro, fidelissime Dei minister, CARTHAGENA DE SS. TRINIT. ET CHRIST. DOM.—VOL. IV. P. II.

quid quod alitis velas, id ipse facis? quod praecipis ceteri, id ipse constituis? quod confutum vitulum comminasti, serpentem ipse ex aere conficis? at ille, inquit, mandavi, quod materiam impietatis acciderem, et ab Ioliorum cultu populum abducerem; nunc autem serpentem utiliter confuso, ut eiusmodi experimento excretales populus, crucis imaginem, ac servatorem in ipsa pendente praecognosceret: haec enim Severinus. Iustinus martyr (in Dialogo cum Trip.), idipsum confirmans, eleganter dixit: Haec quoque nota, et signo crucis Israeli contra serpentes morsu perimentes, statua apparuit esse facta propter credentium salutem: quod iam inde ab eo tempore per eum, qui crucis supplicium pertulit, serpenti mors praesagio sibi denuntiata. Salus autem his, qui ab ipso morbo laesi ad eum confugiunt, a quo filius crucifixus in mundum est missus: non enim in serpentem nos credere per Moysen docuit Spiritus propheticus, quando illum a principio itum maledictionis execratione a Deo mulctatum indicat.

Accedit d. Cyrillus Alexandrinus (in Ioan. l. 8. c. 179), qui in hunc modum philosophatur: Denique ipsa crux, lignum illud est, quo in deserto suspensus serpens aeneus omnibus ipsum insipientibus sanitatem a morbo serpentum reddidit: nam quisvis oculus animi in Christum crucifixum conserit, ab omni vulnera peccati illico curabitur. Per ipsam denique crucem reddita est salus humano generi, facta est redemptio nostra, et reconciliatio; per ipsam allata est nostra medicina dolori, data est fortitudo, et robur homini, ut haec loricis oblectus, et galea, intripidus ineat certamen cum hoste, quem Dominus noster crucis salutiferae beneficio foras eiecit, profligavit omnino, et penitus alligavit.

Ad haec s. Gregorius Nazianzenus haec nobis contestata reliquit (in pasch. oratione 2): At vero serpens aeneus adeo vult morum serpentum suspenditur, non tam, ut Christi pro nobis passus typus, verum, ut antitypus, atque eos, qui ipsum intuentur, saluos scilicet, dum non eum viderent, sed mortuum esse, simulque subditas sibi copias ecarere persuasum habent: delictum nimirum, et extinctum, sicut meretur. Et quod tandem illi congruus epitaphium canemus? ubi est mors stimulus tuus, ubi tua inferna victoria? crux te prostravit, vitae auctor tibi nocem alluit, exanimis es, mortuus, immobilis, inertis, serpentes licet figuram serpens, in sublimi loco ignominiose pendes.

Ac tandem consulto omittens alia, quae in hoc genere argumenti edicere sanctus Severinus apud d. Damascenum (orat. 3. de imagin.), s. Gregorius Nyssenus (de vit. Mos.), Theodoretus (q. in lib. Num. q. 39), Beda (in festo s. Crucis), Tertullianus (adv. Iudae. c. 10. et ad Marcio. lib. 2. e. 4), necnon et Theophanes (ho. in Dom. ante exalt. s. crucis), et s. Isidorus (in Numer. cap. 20), solum in medium producam, quae duo insignes Patres scripserunt, sanctus scilicet Augustinus (in Ioan. tract. 12), et s. Ioan. Chrysostomus: ille enim (in Evang. Ioan.) sic loquitur: Quid est exallatus serpens, nisi mors Christi eo significandi modo, quo per efficientem id, quod efficitur, significatur? a serpente

quippe mors venit, qui peccatum, quo mori mereretur, homini persuasi; Dominus autem in carnem suam non peccatum transtulit, tanquam venenum serpentis, sed tamen transtulit mortem, ut esset in similitudinem carnis peccati pena sine culpa. Unde in carne peccati, et culpa saluatur, et pena. Sicut ergo tunc, qui conspiciat exaltatum serpentem, et a veneno sanabatur, et a morte liberabatur, sic nunc qui conformatur similitudini mortis Christi, per fidem, baptismumque eius, et a peccato per iustificationem, et a morte per resurrectionem liberatur: hoc est enim quod ait: Ut omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam aeternam.

Sancit autem Chrysostomi (in c. 3. Ioan. ho. 26) haec sunt aures verba: Nam si ad aenei serpentis simulacrum aspicientes Iudaei, morte liberabantur, quanto maiori, qui in crucifixum credunt, beneficio fruuntur? Neque enim quod crucifixus est, idcirco eum imbecillitatis arguas, neque Iudaeos, superiores dixeris, sed quod mundum Deus amavit: ideoque animale eius templum crucifixum est, ut omnis, qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam aeternam. Vides cruceis causam, et ex ea salutem? vides, ut figura veritati consentiat: illic mortem suggerunt Iudaei, sed temporalem, hic sempiternam fideles: illic icetus serpentum suspensus serpens sanavit, hic incorporei serpentis plagas Iesus crucifixus curavit; illic corporis oculis aspicientes corporis salutem, hic incorporeis omnium peccatorum remissionem consecuti sunt: illic aut suspensus erat in serpentis effigie, hic Dominicum corpus a Spiritu formatum; serpens illic mordebat, et serpens sanabat, hic mors perdidit, et mors saluam fecit. Ad haec qui intermebat serpens, veneno saeviebat, qui liberabat, nullo: sic et hic: nam ea, quae perdebat mors, peccatum habebat, quemadmodum serpens venenum: Domini autem mors ab omni immunitas erat peccato, ut aereus serpens veneno. Peccatum enim, inquit, non fecit, nec inventus est dolus in ore eius: hoc est, quod significavit Paulus: Expolians principatus, et potestates tradidit confidenter, palam triumphans illos in semelipso, quemadmodum enim fortis athleta hostem alio erectum prosternens, clariorem facit victoriam; ita Christus toto orbe spectante hostiles conatus evertit; et qui in solitudine vulneratos curavit, eos ab omnibus feris in cruce suspensus, tutatus est.

Ceterum, ne in referendis Patrum testimoniis multos sim, ad illam quaestionem sermonem converto a praesenti instituto minime alienam, qua ratione serpens Christum in cruce pendente referat, cum ille a principio homini exitum altalerit, hic salutem; ille in errore induxerit, hic veritatis viam demonstraverit. Obiecto haec d. Gregorium Nazianzenum ita permovit, ut putarit, colubrum illum aeneum non tam exitiose Christi typum, quam antitypum, ut ipse loquitur; in eoque dumtaxat Christum adumbrasse putat, quod sicut ille in ligno pendebat, ita et Christus in cruce; cui sententiae assentiri etiam video d. Maximum: nam, ut inquit Theophanes ex sententia illius: Suspensus serpens fuerat, ac lignum in quo ele-

vatus est, crucem denotabat, aspectus autem Iherosolymorum, qui percussus sunt, fidelium confessio est. Adspulatur etiam eidem d. Ambrosius (ser. 55. de cruce), ubi propterea inquit, Moyses suspenderit serpentem, et non aliud animal, quia cum diaboli sub specie serpentis Evam primum deceperat, oportebat, in poenam delicti ipsius crucifigi. At nos in illo serpente Christum praesignari autumantes, cum communi sanctorum Patrum doctrina egregias alias huius figurae rationes exhibemus. Prima ex d. Ambrosio (de Spi. sancto lib. 3. c. 9), qui in eo contemplatur similitudinem colubri in Christo, quod quemadmodum ille videbatur coluber, cum tamen re ipsa coluber non esset, ita Christus in cruce erectus, videbatur quidem peccator, re autem ipsa aliter se res habebat, cum ab omni labe peccati prorsus alienus esset: verba d. Ambrosii sunt haec: Non verus, sed aeneus suspensus est serpens, quia in veritate quidem corporis, sed sine veritate peccati suscepit Dominus speciem peccatoris, ut per lubricum infirmitatis humanae simulando serpentem, depositis crucis, veri destrueret serpentis astutiam. Illa quoque ratione, ut egregie adnotavit Nicetas, serpens, quem in cruce Moyses sustulit, figuram Christi gessit, quoniam quemadmodum corporeus serpens non solum venenum habet, per quod qui ab eo iciti fuerint, extinguuntur, sed etiam vitae pharmacum, quo in theriaca accepto, qui percussus fuerint, sanantur; sic Christus in cruce pendens, morte sua venenum diaboli propinavit, fidelibus autem pestiferis eius moribus laceratis, probatissimum vitae antidotum exhibuit. Itaque apposite satis per serpentem voluit Moyses instar sapientis pharmacopolae Hebraeorum ulceribus mederi: nam sicut ille, ut probatissimum conficit theriacam, viperam, aut aliorum serpentium substantiam in eam immittit, non secus Moyses, ut praesentissimum antidotum, instar theriacae, ad Hebraeorum vulnera sananda eis exhiberet, anti-qui serpentis figuram in eo immisit. Secundo arbitror id effecisse, tum ut Dei omnipotentiam ostendat, dum eadem serpentis figura, per quam diabolus mundum sanciverat, eadem vulnera ab eo inflicta Christus curaret; tum etiam, ut serpens ille eisdem Christi Domini innocentiam commendaret, quia sicut ille coluber omnis culpae expertus tunc fuit suspensus, non secus Christus Dominus, qui absque ullo prorsus culpae vestigio totam vitam tradidit, cum multiplici nomine impeccabilis esset, in cruce actus fuit.

Decimam septimam figuram exhibet nobis historia regis Hay in ligno suspensi, ut (Ioseph c. 8) legitur. Illius meminere s. Isidorus Hispaniensis, et Origenes. Pro cuius intelligentia observandum est, quod iuxta septuaginta Interpretum expositionem lignum illud, in quo fuit appensus Hay, vocatur lignum geminum, quod secundum phrasim Chaldaicam crux dicitur, in quo singulare arcum latet. Nam per regem Hay, diabolum praesignari, praeter Origenem (praecitato loco) docuit s. Isidorus (in allegato commentario in Ioseph), dum ait: Haereticorum auctor, rex Hay, hoc est, diabolus: hic ergo, cum Christus Dominus in cruce actus

fuit, pariter et ille suspensus fuit. Unde etsi una fuit Dominica crux, merito gemina, seu geminum lignum nuncupatur, quia in ea non solum Christus crucifixus est corporaliter, sed et diabolus spiritualiter; sed ille sponte sua, hic iocatus, et relictus. De prima cruce d. Petrus loquens dixit (1. Pet. 2): Christus crucifixus, nobis reliquit exemplum, ut sequamur vestigia eius. De secunda vero d. Paulus (ad Col. 2) scripsit: Detens ehyrographum, quod erat contrarium nobis, tulit de medio, affigens cruci, exuens principatus, et potestates, libere triumphans eas. Atque hanc geminam Christi, et diaboli crucem contemplatus Origenes acule dixit: Duplex ratio Dominicae crucis: una illa, qua dicitur Apostolus Petrus, quod Christus crucifixus nobis reliquit exemplum; secunda vero, qua crux illa trophaeum diaboli fuit, in quo crucifixus est, et triumphatus. Ideo et Apostolus Paulus dicebat: Mihi absit gloriari, nisi in cruce Domini mei Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, et ego mundo. Vido quia et hic Paulus duplicem crucis prodit rationem. Duo enim sibi contraria dicit, esse crucifixam, sanctum, et peccatorem mundum ad illam formam sine dabo, quam superius diximus, Christi, et diaboli. Nos enim mundo crucifigimur, tunc, cum veniens princeps huius mundi in nobis non invenit quidquam; et nobis mundus crucifigitur, cum peccati concupiscentias non recipimus.

Decimam octavam figuram adinvenit d. Augustinus (serm. de temp. c. 108), in arbore illa quercina, cuius mentio fit in lib. Iudicum, sub qua sedebat angelus Dei, quando apparuit Gedeoni. Adnotavit autem eruditus auctor Bosius, hanc non unam simplicem, sed triplicem figuram merito censi debere, quia non solum arbor illa quercina praefigurabat Dominicam crucem, sed et virga, qua ipse frumentum excutiebatur: necnon et virga illa alia, qua et angelus teligit carnem, et panem azymum, quem Gedeon supra petram obtulerat, ex qua ignis prodit: quae omnia perdocte s. Augustinus his verbis complexus est: Angelus ille, qui venit ad Gedeon, in typum Salvatoris accipitur: arborem, sub qua stetit, et virgam, quam tenuit, crucem significasse, manifestum est. Petra illa, super qua Gedeon obtulit holocaustum, Christus erat. Sic enim ait Apostolus: Petra autem erat Christus. Haec ille, qui oblatum est, humanam genus peccatis obnoxium designavit. Quod angelus virga sua telegit petram, et exiit ignis, et consumpsit haedum illum; crux teligit Christum, et de petra quae erat Christus, ignis exiit charitatis, qui humani generis peccata consumpsit.

Decimanona figura sit illa, quae in ore omnium versatur, cythara David, cuius suavi concentu daemone Saulis corpus obsidentem expellebat, ut (1. Reg.) legitur: Quandocumque Spiritus Domini malus arripiebat Saul, tollebat cytharam, et percutiebat manu sua, et refocillabatur Saul, et melius habebat. Hanc figuram in primis agnovit d. Augustinus (in Apoc. hom. 4) dicens: Cythara, id est chorda in ligno extensa, significat carnem Christi passioni coniunctam. Agnovit etiam eandem d. Isidorus (sup. 1. Reg.

c. 9), dum inquit: David adhuc puer, in cythara suaviter, immo fortiter canens malignum spiritum, qui operabatur in Saule compescuit: non quod cytharae illius tanta virtus erat, sed figura crucis Christi, quae de ligno, et de extensione nerorum mystice gerebatur, ipsaque passio cantabatur, iam tunc spiritum daemonis opprimebat.

Novit tandem illam Beda, ut satis indicat allegorica illa sua expositio super Samuel: Nec non, ait, putandum est, cytharam illam David, quamvis dulcissime resonantem, tantae potuisse virtutis existere, quae spiritus pelleret immundos, sed figura sanctae crucis, et ipsa, quae canebatur, passio Dominica, iam tunc diaboli refringebat audaciam; sicut et Aegypti castator angelus, non propter sanguinis in foribus positi virtutem, sed quia idem sanguis typhus fuit. Locutus quoque medii liminis, superliminaris, et utriusque postis, qua inunctus erat, ipsam salutaris crucis figuram exprimebat. Domus Hebraeorum, quas signatas vidi, illasas transitit, dicino praemonstrante consilio, centurum eum in carne, qui suo nos sanguine per crucem a morte liberaret.

Vigesima crucis figura baculus fuit ille David, quem tulit in manu, cum in palestram descendit ad giganteum Goliath expugnandum. Hanc d. Ambrosius his verbis egregie illustrat: Ipse nos David despectus ab Athophilo, quod ad verus armatum praetororem cum virga, et lapidibus processisset, retulit non eribus se fretum esse, non armis, sed in nomine Domini confidentem, ad praecium esse progressum, ut laesitiae plebis auferret opprobrium. Hic ergo Iuvenis, atque despectus, stravit Athophylum, potiusque victoria in decem milibus iuencularum pallentium testimonio triumphavit: gerebat enim typhum eius, qui quasi despectus venturus erat in terras, ut sine legato, sine adiutore, sine nuncio totum populum mundi huius crucis suae praedio liberaret.

Vigesimam primam tradit magnus p. Augustinus esse baculum, quo Gezi famulus Elisasae mortuum infantem illum contingens, ad vitam revocare tentavit: eius verba, a fameli non pauca, quia singulari eruditione, et pietate referta sunt, hic adscribam: Baculus, inquit, sine Elisaeo nihil valebat, quia crux sine Christo nihil poterat; venit ergo b. Elisaeus, et ascendit in conoculum, quo venturus erat Christus, et ascensus crucis patibulum. Inclinauit se Elisaeus, ut puerum resuscitaret. Inclinauit se Christus, ut mundum in peccatis iacentem erigeret. Misit Elisaeus oculos super oculos, manus super manus. Videte fratres, quantum se vir ille perfectae aetatis contraxit, ut parculo mortuo, et iacenti conuerteret. Quod enim Elisaeus in puero praefiguratus, hoc in toto genere humano Christus implevit, audi Apostolum dicentem: Humiliter senectipsum factus obiens usque ad mortem: quia parvuli eramus, parvulum se fecit: quia mortui iacebamus, pius se medicus inclinavit; quia recera fratres, nemo potest iacentem erigere, si se noluerit inclinare. Quod autem puer occidit, septiformis gratia sancti Spiritus ostenditur, quae humano generi, ut resuscitetur, in adventu Christi tribuitur. De

ipso Spiritu dicit Apostolus: Si quis spiritum Christi non habet, hic non est eius. Ipsum etiam Spiritum Dominus dedit Discipulis, quando insufflavit, et dicit: Accipite Spiritum sanctum. Os autem quoddammodo super os posuit, quando insufflando spiritum dedit. Gratias ergo agamus piissimo Redemptori, qui nos nullis precedentibus meritis susceperat; et non solum de morte perpetua eripuit, sed etiam adveniente gratia ipsius, si bene egerimus, aeterna praemia remisit.

Vigesimam secundam figuram contemplor lignum illud, quo in flumen Jordanis mittens illud Eliseus, ferrum securis, quod in illud ceciderat, super aquam enatae fecit, et illud recuperavit, ut sacra tradit Regum historia. Haec perpendens s. Iustinus martyr. (in dial. cum Trip.): Lignum, inquit, ubi Eliseus in anem Jordanem proiecit, ferrum securis calcavit, qua filii Prophetarum ceciderunt, ut ligna cederent ad structuram domus, ubi legem, et precepta Dei commemorare, atque meditare constituerant; quemadmodum et nos, gravissimis peccatis, quae in nos admisisimus, baptizatos atque submersos per supplicium capitale crucis in ligno, et per purificationem aquae Christus noster redemit, et donum orationis, et adorationis efficit. His non dissimilia sunt illa alia d. Augustini: Sed, nec Eliseus ligni huius mystici virtutem penitus ignoravit, quae securis de manibus in gurgitem lapsam, misso in flumine ligno, de profundo evocavit; significans utique dura corda, et terreas hominum cervicis, de profundo emergens erroris, ligno crucis esse in posterum subigandas. O cruce, cuius tantus, ac talis decerpitur fructus. Denique Tertullianus de eadem figura in hunc modum philosophatur: Cum filii Prophetarum super flumen Jordanem lignum securibus caederent, exiit ferrum, et mersum est in lumine; atque illa Eliseus propheta superveniente, petuit ab eo filii Prophetarum, ut ferrum flumine, quo mersum fuerat, erueret: atque illa Eliseus accepto ligno, et misso in eum locum, ubi mersum fuerat ferrum, statim supernavavit, et lignum mersum est, quod ceperunt filii Prophetarum: ex quo intellexerunt, quod Heliae spiritus in eo sit repraesentant. Quod manifestus huius ligni sacramentum? quod duritia huius saeculi mersa in profundo erroris, et a ligno Christi, id est passionis eius in baptismo liberatur, ut quod perierat olim per lignum in Adam, id restitueretur per lignum Christi; cui sit honor, et gloria in saecula saeculorum. Amen.

HOMILIA XXVI.

Prosequimur Dominicae crucis figuras alias non paucas recensentes, tam ex vetusto quam ex novo testamento, mira quoque crucis virtus aperitur, quam et egregia Patrum epitheta nos elocent.

Ne in eo, quod pollicitus sum, defecere videar, si plerosque alios Dominicam crucem adumbrantes typos silentio praeteram, compellor in hac homilia, quae supersunt, crucis imagines breviter complecti, sanctorum Patrum doctrina illas perpoliens, et exornans. Prosequens autem inceptum argumentum ab expansis manibus Samsonis exordiar, quibus templi columnas evellens, hostes suos interfecit. Quam historiam versans d. Augustinus (de temp. ser. 107) dixit: Caecitas ergo Samson, quam intulerunt, caecitatem Iudaeorum significabat; Christus autem a Iudaeis et comprehensus est, et occisus. Adduxerunt ergo eum ianices, ut intenderent ei, iam hic imaginem crucis attendite: expansis enim manibus ad duas columnas, quasi ad duo ligna crucis extendit, sed adversarios suos interceptos oppressit, et illius passio interfecit facta est persequendum. Et ideo Scriptura concludit: plures mortuos occidit, quam vivos occiderat. Nam hoc mysterium est: Redemptionem nostram, quam ipse vivens minime celebraverat, mortuos consummavit.

In duobus deinde lignis, quae vidua Sarephana collegit, idem s. Pater Augustinus (ser. 201, et hom. 18. de temp.) crucem Domini praesignari consuit, dicens: Mater illa tyrum gerebat Ecclesiae; et quia duo ligna Crucem faciunt, quaerebat mortuura, unde semper esset victura. Beda (sup. Ge. c. 41) annulum, quo signabat rex Aegypti, tyrum fuisse Dominicam Crucis in haec verba scripsit: Iosue accepit quoque annulum, quo credentium salutis signo signantur animae, et in frontibus, et cordibus nostris per figuram crucis figura aeterni regis exprimitur. Unde d. Chrysostomus (hom. de vener. Crucis) dicit: Signaculum Crucis appellata est, quod testamenta, et statuta divina omnia quae accepimus, hoc quasi signo quodam regio et annulo obsignamus. D. Clemens Alexandrinus (lib. 5. Strom. c. 3) in candelabro aureo templi auream Crucis imaginem intueitur dicens: Habet aliud quoque aenygia aureum candelabrum, signi Christi, non figura sola, sed eo etiam quod lucem immittit multifariam, multisque modis, in eos, qui ipsam credunt, sperant, et respiciunt.

Consentit s. Augustinus (ep. 209) in haec verba: Dicebat Apostolus: Imitatores mei estote, sicut ego Christi. Istud lumen erat illuminatum a lumine sempiterno ipso Domino nostro Iesu Christo, et in candelabro positum erat, quia in eius cruce gloriabatur.

Idem etiam Augustinus diligentissimum Dominicam crucis figurarum investigator, in trecentis illis viris, qui vicerunt Madian, crucis umbram observavit: Gedeon, inquit, fratres

charissimi, tyrum gessit Domini Salvatoris: et quia trecenti, secundum Graecorum computum, crucem faciunt, ita tunc Gedeon trecentis viris Iudaeorum populum de crudelissimis gentibus eripuit. Quomodo postea Christus per mysterium crucis totum genus humanum de potestate diaboli liberavit.

Subscribit d. Isidorus (in alleg. saer. scrip.) dum ait: Gedeon, qui cum trecentis viris perrexit ad praelium, tyrum Christi gestavit, qui in signo crucis de mundo victoriam reportavit. Trecentorum enim numerus, qui iuxta Tau litteram continetur, spectus crucis ostenditur.

Deinde venerabilis Beda nuper citatus docet crucem praefigurari in arbore malograno, sub quo rex Saul se constituit cum sexcentis militibus: Ad iudicium, inquit, virtutis pertinet, quod in Gaba, id est in colle morabatur, quod sub malograno, quod sexcentos habebat comites. Ut enim collis castitudinem virtutum, malignanti tegmen protectionem Dominicam crucis: sex centurarius militum numerus perfectos spe, et operatione demonstrat. Verum, quod in extrema parte collis sedebat, quod arbor, cuius umbraculo tegebatur in Magron, id est in gultura, sita erat, minus perfectae adhaec signa sunt mentis, hoc est eius, quae nec dum plene desiderata potuit subire virtutum; quae Dominicam Passionis mysterium ore tenet, sed intuari necdum valet.

Idem etiam testatur (praef. loc. cap. 9), altare Holocaustorum crucem Domini praesignificasse, in qua, velut in sacro altari, sui corporis holocaustum et victimam per mortem Deo Patri obtulit: verba eius sunt haec: Aedificavit altare, ut celebrato super illud holocausto, pro peccato quoque populi, quod temere commiserat, interiret. Aedificavit Magister quisque perfectus in audientium corde fidem Dominicam passionis, ubi altare vivificae crucis sanguis ille pretiosus in remissionem fusus est peccatorum, manifesto cunctos informans exemplo: quia si Domini exitus mors, multo magis servi mortificare debent membra sua, quae sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, et avaritiam, quae est simulacrorum servitus, et caetera talia, quae opera carnis, et sanguinis esse, nec fructui Spiritus sociari posse, manifestissime claret.

Sanctus Isidorus per clavum, quem ligneum fuisse citandi Patres contestantur, quo Hiel Sysarae tempora trebravit, et confodit, eandem crucem praesignari autumat, cum ait: Sysara, tyrum diaboli fuit, Hiel autem, quae ligno tempora eius transfodit, Ecclesiae tyrum expressit, quae per vexillum crucis diaboli imperium interfecit. Subscribit etiam d. Augustinus iniquens: Quae est illa mulier plena fiducia hostis tempora ligno transfigens, nisi fides Ecclesiae cruce Christi regna diaboli perimens.

Sanctus Gregorius Nyssenensis ingeniose satis lanceam, quam Saul contra David immisit, huius argumento in hunc modum aptat: Percutit illum lancea, lancea autem lignum est ferro armatum; sed excipit illius loco murus lanceam. Per murum vero intelligimus terrenam aedificationem, qua corpus nobis innuitur, circa quod lignum videmus crucis, et ferrum. Ad Da-

vid ille a Domino unctus, et rex a passione longe abest: dicitur enim cruce, et clavis non affigitur.

Sed claraior alia testimonia reperio apud Ruppertum, et Bedam: nam ille (super librum primum Regum) ait: Potest specialiter cythara David crucem Domini, lancea Saul in pariete, clavos crucis vel ipsam mittens lanceam, qua latus eius apertum est, figuratiter ostendere.

Beda autem (in Samuel 1.3. c. 5) loquitur: Potest specialiter cythara David crucem Domini, lancea Saul in pariete, clavos crucis, vel ipsam mittens lanceam, qua latus eius apertum est, figuratiter ostendere.

Sanctus Augustinus cathedram, in qua docebat David, de qua sacrae textus ait: David sedens in cathedra sapientissimus Princeps interpres ipse est, quasi tenerissimus ligni vermiculus, qui obtingens interfecit impetuoso, Christi Crucem praenotari observavit, dicens: Crux illa, schola erit, ibi docuit magister latronum lignum pendens, cathedra facta est docentis.

Sanctus Isidorus in lignis cedrinis, quibus rex Salomon aedificavit parietes templi, ut habetur (1.3. Regum), Dominicam crucem contemplatur: Porro, inquit, quod parietes templi lateribus ligno teguntur, hoc ob mysterium Dominicam crucem imaginatum est, sub cuius tutela protegentur omnes Sancti; qui induripias pacis perseverantia, tanquam lapides vivi in structura Ecclesiae unitate fidei solidantur.

Idem praeterea sanctus Isidorus (eodem lib. cap. 3) in eo, quod Salomon disputavit a cedro, quae est in Lybano, usque ad hyssopum, quae egreditur de pariete, eandem Dominicam crucem exprimi putat in haec verba: Disputavit autem Salomon a cedro usque ad hyssopum: cedri nomine celestium gloriae in electis accipitur, sicut et Propheta testatur, dicens: Iustus, ut palma florebit, et sicut cedrus, quae in Lybano est, multiplicabitur. Hyssopus in remissionem herba humilis est saxo haerens, quae signatur humilitatis Christi. Redemptor quippe noster a cedro usque ad hyssopum disputavit, quia ab alta excellentia caelestis gloriae usque ad carnis humilitatem descendendo pervenit: siquidem et cedri nomine praecorum superba elatio designatur, sicut per David dicitur: vox Domini confringentis cedrus. A cedro itaque Christus usque ad hyssopum disputavit, quia ipse praecorum corda, et humilitatem iudicat; super ligna autem disputavit, dum in cruce pendit. Tunc enim in cedro saeculi arrogantiam inclinavit, quando eam usque ad hyssopi humilitatem, id est usque ad crucis stultitiam, ac contemptibilem fidem deduxit.

His figuris, quarum antiqui Patres meminere, alias, quas illi praeterierunt, nostrum erit adiungere. Insuper ergo aurea Aserai regis virga, ad quem nulli accedere licebat, nisi prius tactu eius additum insinuasset, Christi crucem adumbrabat, cuius virtute, nisi prius mortalium corda divinitus tangantur, in Deum, prout oportet ad salutem, nulla ratione converti possunt; Arcus praeterea variis coloribus insignitus in symbolum pacis, et pignus reconciliationis inter Deum, et hominem caelitus datum; Clavis Isaiae, ad servandos Ecclie-